

Muuttuva vanhuuseläkeikä

Ikärajamuutosten seurantaraportti 2022

Jari Kannisto

Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2023

Muuttuva vanhuuseläkeikä

Ikärajamuutosten seurantalasto 2022

Jari Kannisto

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

CC BY 4.0

Helsinki 2023

ISSN 2343-3558 Eläketurvakeskuksen tilastoja (verkojulkaisu)

Lukijalle

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä nostettiin vanhuuseläkkeen alaikäraja. Ennen eläkeuudistusta vanhuuseläkkeelle saattoi siirtyä ikävälillä 63–68 vuotta. Nyt alin vanhuuseläkeikä määräytyy syntymävuoden mukaan. Vuonna 1955 ja sen jälkeen syntyneiden vanhuuseläkkeen alaikäraja on noussut ja nousee 63 vuoden iästä alkaen kolme kuukautta jokaista ikäluokkaa kohti. Ensi vaiheessa ikäraja nousee 65 vuoden ikään, joka on vuosina 1962–1964 syntyneiden vanhuuseläkkeen alaikäraja. Toisessa vaiheessa vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiden alin vanhuuseläkeikä sidotaan eliniän odotteen muutokseen.

Vuonna 2022 vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttivat vuonna 1958 syntyneet. Vuonna 2023 vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttavat ovat syntyneet aikavälillä 1.1.1959–30.9.1959. Vanhuuseläkkeen voi ottaa maksuun varhentamattomana ikärajan täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Ennen eläkeuudistusta työeläkkeen karttuminen päättyi 68 vuoden iän täyttämiseen. Vuosina 1958–1961 syntyneillä pääteikä nousee 69 vuoteen ja sitä nuoremmilla 70 vuoteen. Pääteikään päättyy myös vakuuttamisvelvollisuus.

Raportissa tarkastellaan vanhuuseläkkeelle siirtymisen ja työnteon lopettamisen muuttumista. Tarkastelussa keskitytään erityisesti vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäneisiin ikäryhmiin, joista vanhimmat ovat jo saavuttaneet vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan. Aineisto perustuu Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

Tämä julkaisu on jatkoa viime vuoden raportille Muuttuva vanhuuseläke: Ikärajamuu-
tosten seurantalasto 2021. Raportin keskeisimmät tilastot ovat osa eläkeuudistuksen seurantaa, ja ne julkaistaan vuosittain.

Tämän raportin sisällöstä vastaa kehityspäällikkö Jari Kannisto, jolle pyydetään osoittamaan julkaisun sisältöä koskevat kyselyt ja ehdotukset.

Helsingissä marraskuussa 2023

Eläketurvakeskus

Tiivistelmä

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksessa vanhuuseläkkeen alaikäraja muutettiin syntymävuodesta riippuvaiseksi. Vuonna 1955 syntyneistä alkaen ikäraja on noussut ja nousee ikäluokittain kolmen kuukauden portain niin, että vuonna 1962 syntyneillä ikäraja on 65 vuotta. Viime vuonna ikäraja oli 64 vuotta, jonka saavuttivat vuonna 1958 syntyneet.

Vanhuuseläkeiän nostaminen on vähentänyt vanhuuseläkeiän vuosittain täyttävien määrää. Pudotus on ollut neljänneksen suuruusluokkaa. Viime vuonna kaikki vuonna 1955 syntyneet täyttivät vanhuuseläkkeen alaikärajan, minkä vuoksi vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä oli 10 000 henkilöä suurempi kuin edellisinä vuosina. Viime vuonna työeläkkeelle siirtyi 71 500 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli 54 000.

Vanhuuseläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt samassa tahdissa vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun kanssa. Kun lisäksi työssä olevien osuus vakuutetuista on pysynyt likimain ennallaan uuteen eläkeikään saakka, työnteko 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen on lisääntynyt merkittävästi. Se on ollut yksi eläkeuudistuksen keskeisistä tavoitteista.

Kaikissa 60 vuotta täyttäneiden ikäluokissa työllisyysaste on noussut eläkeuudistuksen jälkeen. 60–62-vuotiailla työllisyysaste on noussut yli kymmenen prosenttiyksikköä. 63-vuotiailla se nousi viime vuonna jo lähelle 60 prosenttia eli heillä työllisyysaste on tuplaantunut eläkeuudistuksen jälkeen. Työllisyysaste on noussut selvästi myös 64- ja 65-vuotiailla, molemmilla lähes kymmenen prosenttiyksikköä eläkeuudistusta edeltävästä tasosta.

Vanhuuseläkkeen ikärajan nostamisen seurauksena työkyvyttömyyseläkkeitä myönnetään myös 63 vuoden iän täyttäneille. Viime vuonna 63-vuotiaista 1 300 sai työkyvyttömyyseläkkeen.

Myös 61–62-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt eläkeuudistuksen jälkeen. Viime vuonna 61–62-vuotiailla alkoi 3 500 työkyvyttömyyseläkettä, mikä 30 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Nousu on merkittävä, kun samaan aikaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä on laskenut. Sen sijaan työttömien määrä lähellä vanhuuseläkeikää on pysynyt viime vuodet likimain samalla tasolla, eikä ikärajan nostaminen näytä muuttaneen tilannetta.

Miesten vanhuuseläkkeelle siirtyminen on keskittynyt suppeammalle ikävälille kuin naisten, mikä heijastelee yksityisen ja julkisen sektorin välisiä eroja. Naisvaltaisella julkisella sektorilla henkilökohtaiset eläkeiät ovat edelleen yleisiä yli 60-vuotiailla, mikä rajoittaa eläkkeelle siirtymistä vanhuuseläkkeen alaikärajan kohdalla. Kokonaisuutena sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin pieniä.

Merkittävin rajapyykki jäädä vanhuuseläkkeelle on aiemmin ollut vanhuuseläkkeen alaikäraja 63 vuotta. Nyt sen on korvannut vuosittain nouseva alaikäraja. Eläkkeelle siirtyminen välittömästi alaikärajalla on yleistynyt. Yhä useampi jättää työelämän heti eläkeiän täytettyään. Kehityksen voi arvioida jatkuvan edelleen eläkeiän noustessa.

Tilastojen perusteella vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttäisi ainakin toistaiseksi toimivan tavoitellun mukaisesti. Vuonna 2018 ikärajan nousu lykkäsi yli 10 000 henkilön eläkkeelle siirtymistä kolmella kuukaudella. Sen jälkeen vuotuinen ikärajan nousu on myöhentänyt eläkkeelle siirtymistä vastaavalla tavalla. Koska valtaosa vakuutetuista on jatkanut työssä myös uusille ikärajoille, muutos on johtanut työnteon jatkamiseen aiempaa vanhemmaksi.

Sisällys

Lukijalle	5
Tiivistelmä	6
1 Työeläkkeelle siirtyneet ja vanhuuseläke	9
2 Vuosina 1950–1954 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen	12
3 Vuosina 1955–1958 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen	16
4 Vanhuuseläkkeelle siirtyminen kalenterikuukausittain 2019–2022	20
5 Työssä eläkeikään saakka olleet	23
6 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet	26
7 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	28
8 Yhteenveto	30
Käsitteet ja määritelmät	31

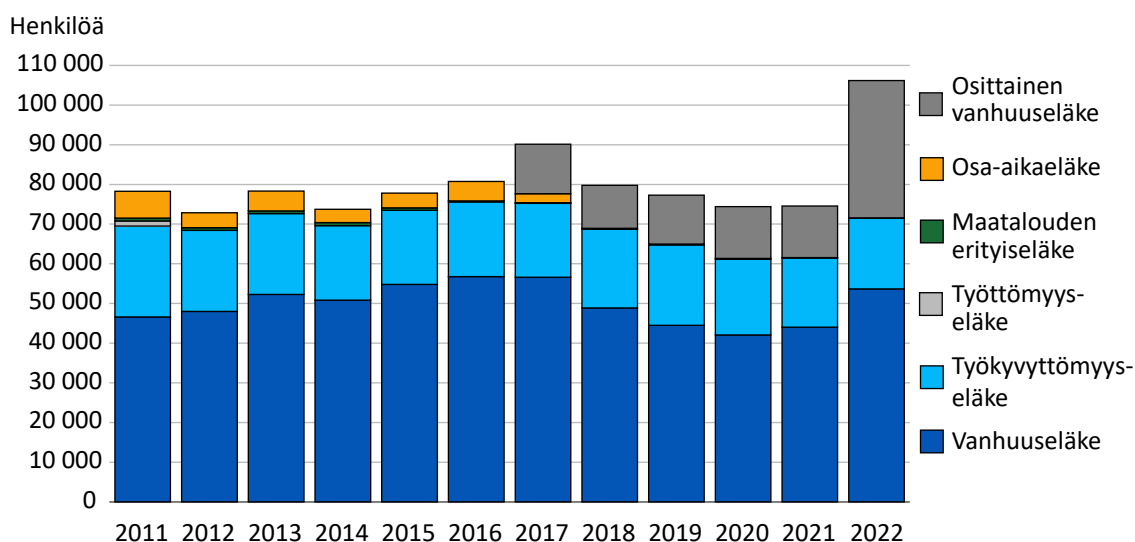
1 Työeläkkeelle siirtyneet ja vanhuuseläke

Vielä 2000-luvun alussa työeläkejärjestelmässä oli useita vaihtoehtoisia reittejä jäädä eläkkeelle. Etuusia karsittiin erityisesti vuoden 2005 eläkeuudistuksen yhteydessä. Esimerkiksi työttömyyseläkkeitä ei ole myönnetty enää 1950-luvulla syntyneille.

Vaihtoehtojen karsiminen merkitsi vanhuuseläkkeen yleistymistä ensimmäisenä eläkkeenä. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista eläkkeelle siirtyneistä¹ nousi nopeasti 2005 eläkeuudistuksen jälkeen. Nousu jatkui yli 2010-luvun puolivälin (kuvio 1) ja vuosina 2016 ja 2017 heitä oli jo kolme neljäsosaa kaikista eläkkeelle siirtyneistä. Vielä vuosituhannen vaihteessa vain joka kolmas jäi suoraan vanhuuseläkkeelle. Tuolloin joka neljäs jäi työttömyyseläkkeelle ja lähes kaikki muut siirtyivät työkyvyttömyyseläkkeelle.

Kuvio 1.

Vuosina 2011–2022 työeläkkeelle siirtyneet* eläkelajin mukaan.

Vuonna 2022 työeläkkeelle siirtyi 71 535 henkilöä (ilman osittaisia vanhuuseläkkeitä).

Vuonna 2021 työeläkkeelle siirtyi 61 540 henkilöä (ilman osittaisia vanhuuseläkkeitä).

* Osa-aikaeläkkeen tai osittaisen vanhuuseläkkeen valinnoita ei lueta eläkkeelle siirtyneisiin.

1 Eläkkeelle siirtyneeksi katsotaan henkilö, joka ei ole ainakaan kahteen vuoteen ennen eläkkeen alkamista saanut eläkettä. Osa-aikaeläkkeen tai osittaisen vanhuuseläkkeen valinnoita ei katsota eläkkeelle siirtyneiksi vaan heidän katsotaan siirtyvän eläkkeelle, kun he kyseisen eläkkeen jälkeen jäävät jollekin muulle eläkkeelle, yleensä vanhuuseläkkeelle.

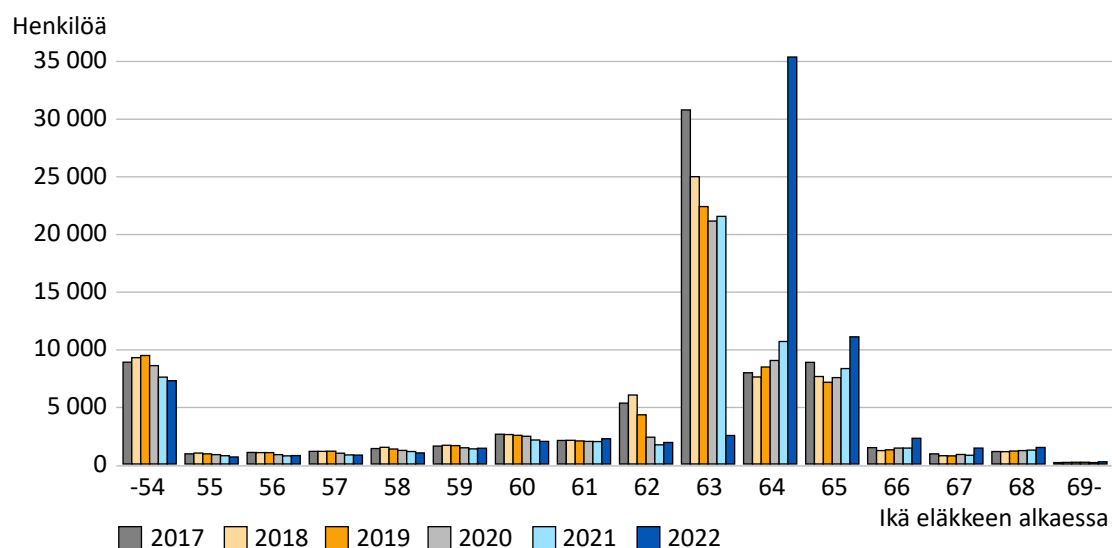
Vuonna 2017 työeläkkeelle siirtyi 75 000 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli 57 000 eli 75 prosenttia. Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostamisen seurauksena vanhuuseläkeiän alarajan täyttävien määrä väheni vuonna 2018, mikä heijastui voimakkaasti työeläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärään. Lasku jatkui sen jälkeen viime vuoteen saakka, jolloin se pysähtyi erityisesti vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän nousun vuoksi. Huippuvuosisista työeläkkeelle siirtyneiden määrä on laskenut lähes viidenneksen.

Viime vuonna vanhuuseläkkeelle siirtyi lähes 54 000 vakuutettua, joten nousua edellisvuodesta oli 10 000 henkilöä. Eläkeiän nostamisen jälkeen viime vuosi oli ensimmäinen, jolloin koko ikäluokka täytti vanhuuseläkkeen alaikärajan samana vuonna. Se oli keskeisin syy vanhuuseläkkeelle siirtyneiden edellisvuosia suurempaan määrään. Toinen syy oli vuoden 2023 alun poikkeuksellinen indeksikehitys: työeläkeindeksi nousi kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin palkkakerroin, mikä teki kannattavaksi jäädä eläkkeelle mieluummin jo joulukuussa 2022, jos se oli mahdollista ja oli joka tapauksessa jäämässä eläkkeelle lähikuukausina.

Ikärajamuutosten vaikutus näkyy erityisesti 63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden kohdalla (kuvio 2). Viime vuonna 63-vuotiaana työeläkkeelle siirtyneiden määrä romahti edellisvuosiin verrattuna. Samalla 64-vuotiaat nousivat selvästi suurimmaksi eläkkeelle siirtyneiden ikäryhmäksi. Nyt 64-vuotiaat ovat sekä mediaani- että moodiluokka.

Kuvio 2.

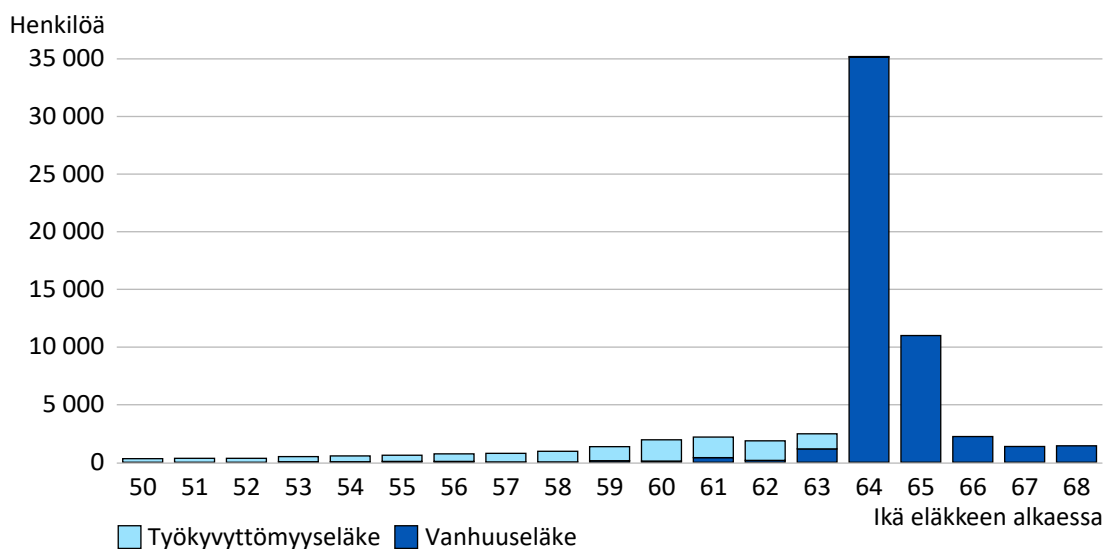
Vuosina 2017–2022 työeläkkeelle siirtyneet iän mukaan.

Viime vuonna työeläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä nousi edellisvuodesta 10 000 henkilöllä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän nousua vastaavasti. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä nousi vain muutamalla sadalla edellisvuodesta. Heitä oli edelleen alle 18 000, mikä on 2000-luvun toiseksi pienin määrä. Viime vuonna työkyvyttömyyseläkkeelle jäi 63-vuotiaana lähes 1 300 vakuutettua.

Kuvio 3.

Vuonna 2022 työeläkkeelle siirtyneet 50–68-vuotiaat.

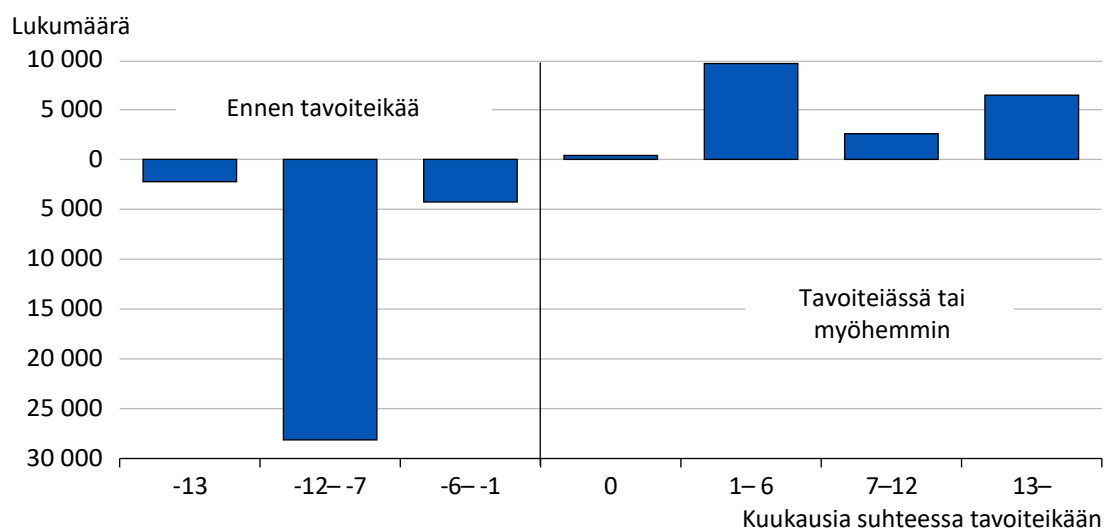

Eri ikäluokille on määritelty kullekin oma tavoite-eläkeikä. Se on laskennallinen ikä, jolloin eläkkeen määrä vastaa eläkettä ilman elinaikakertoimen leikkausvaikutusta vanhuuseläkkeen alaikärajalalla. Toisin sanoen tavoite-eläkeiässä lykkäyskorotus on korvannut elinaikakertoimen eläkettä pienentävän vaikutuksen. Esimerkiksi vuonna 1955 syntyneillä tavoite-eläkeikä on 64 vuotta 1 kk ja vuonna 1961 syntyneillä se on 66 vuotta 0 kk.

Viime vuonna vanhuuseläkkeelle siirtyneistä reilusti yli puolet otti eläkkeen vuoden sisällä ennen tavoite-eläkeikää (kuvio 4). Kolmasosa otti eläkkeen tavoiteiässä tai sen jälkeen. Joka kymmenes lykkäsi eläkkeen alkamista yli vuodella ohi tavoite-eläkeiän.

Kuvio 4.

Vuonna 2022 vanhuuseläkkeelle siirtyneiden ikä suhteessa tavoite-eläkeikään.

2 Vuosina 1950–1954 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen

Ennen vuotta 1955 syntyneet ovat ehtineet täyttää vakuuttamisvelvollisuuden 68 vuoden yläikärajan vuoden 2022 loppuun mennessä. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumisessa käyttäytymismuutokset ovat olleet vähäisiä ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta. Sen sijaan vertailu vuosina 1954–1958 syntyneiden välillä osoittaa eläkeiän noston selkeän vaikutuksen eläkkeelle siirtymiseen ja työnteon jatkamiseen.

Vuonna 1954 syntyneet täyttivät 61 vuoden iän vuonna 2015. Vuonna 2017 tämä ikäluokka saavutti vanhuuseläkkeen 63 vuoden alaikärajan ja vuonna 2022 he saavuttivat 68 vuoden iän. Ikäluokasta pari tuhatta jäi työkyvyttömyyseläkkeelle ja lähes 6 000 kuoli vuosien 2015–2022 välisenä aikana. Valtaosa – yli 50 000 työeläkevakuutettua – jäi kuitenkin suoraan vanhuuseläkkeelle.

Kun tarkastellaan pelkästään näiden vanhuuseläkkeelle siirtyneiden ikäjakaumaa, vuosina 1950–1955² syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen on keskittynyt vahvasti ikävälille 62–65 vuotta, jolloin eläkkeelle on jäänyt yli 90 prosenttia vakuutetuista. Yli puolet vanhuuseläkkeelle siirtyneistä jäi eläkkeelle 63 vuoden iässä ja lähes 30 prosenttia 64–65-vuotiaana.

Samalla kun näissä ikäluokissa vanhuuseläkkeelle siirtyminen alle 63-vuotiaana on vähentynyt, se on keskittynyt erityisesti 63 vuoden ikään. Kun vuonna 1954 syntyneistä vakuutetuista³ lähes 60 prosenttia siirtyi vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana, vuonna 1950 syntyneistä vastaava osuus oli kymmenisen prosenttiyksikköä matalampi. Vain reilut viisi prosenttia vuosina 1950–1953 syntyneistä on jäänyt vanhuuseläkkeelle 66–68-vuotiaana (kuvio 5).

Miehet ovat ottaneet naisia yleisemmin vanhuuseläkkeen 62–63-vuotiaana, kun taas naiset ovat useammin jääneet vanhuuseläkkeelle lähempänä 65 vuoden ikää.

Vanhimmissa ikäluokissa miesten ja naisten väliset erot ovat pieniä. Ainakin osan miesten ja naisten ikäjakaumien eroista selittävät julkisen sektorin erilaiset eläkeiät.

Ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta eläkkeelle siirtyneiden tarkastelu kohorteittain iän mukaan on antanut kattavan kuvan eläkkeelle siirtymisestä ja sen ajoittumisesta. Kun vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee nyt kolmen kuukauden portain, vanhuuseläkkeelle siirtymistä on tarpeen seurata kuukausitasolla. Kuviossa 6 on esitetty vuonna 1954 syntyneiden eläkkeelle siirtyminen 61 vuoden iän täyttämisestä alkaen kuukausitasolla.

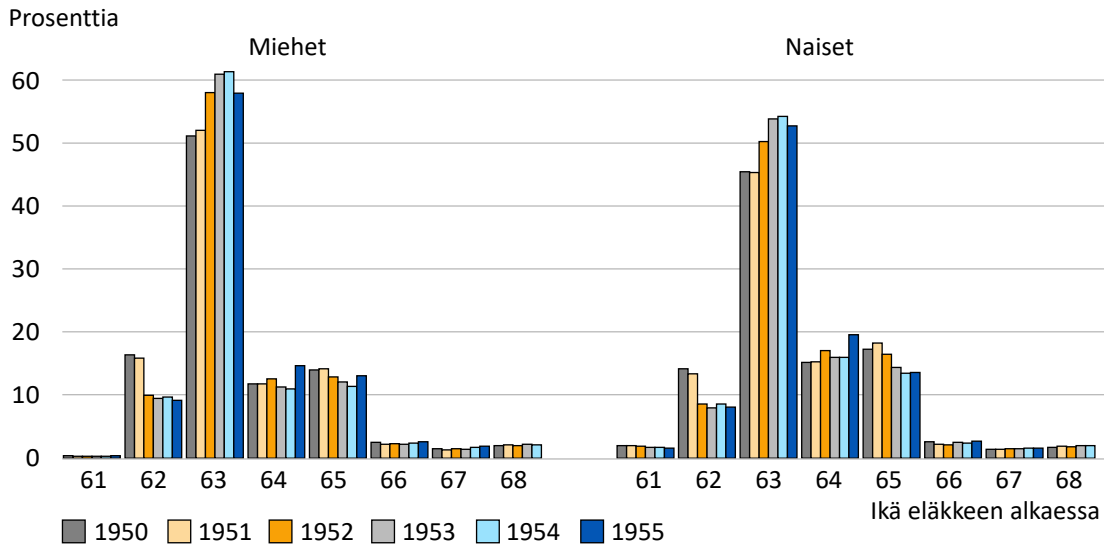
2 Vertailussa ovat mukana myös vuonna 1955 syntyneet, vaikka he olivat tarkastelujakson lopussa alle 68-vuotiaita, joten heidän osaltaan jakauma tulee vielä hieman muuttumaan.

3 Vakuutettuihin on luettu tässä yhteydessä 61 vuoden täyttämivuoden alussa elossa olleet, jotka eivät olleet eläkkeellä. Eläkkeellä olleiksi ei ole katsottu osa-aikaeläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneita.

Valtaosa 61 vuotta täyttäneistä jäi suoraan vanhuuseläkkeelle ja vain harva jäi ensin jollekin muulle eläkkeelle⁴. Jakauman muoto ei poikkea merkittävästi vuosina 1950–1953 syntyneiden jakaumasta. Vanhimpien ikäluokkien kohdalla 62-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden osuus oli muita selvästi suurempi.

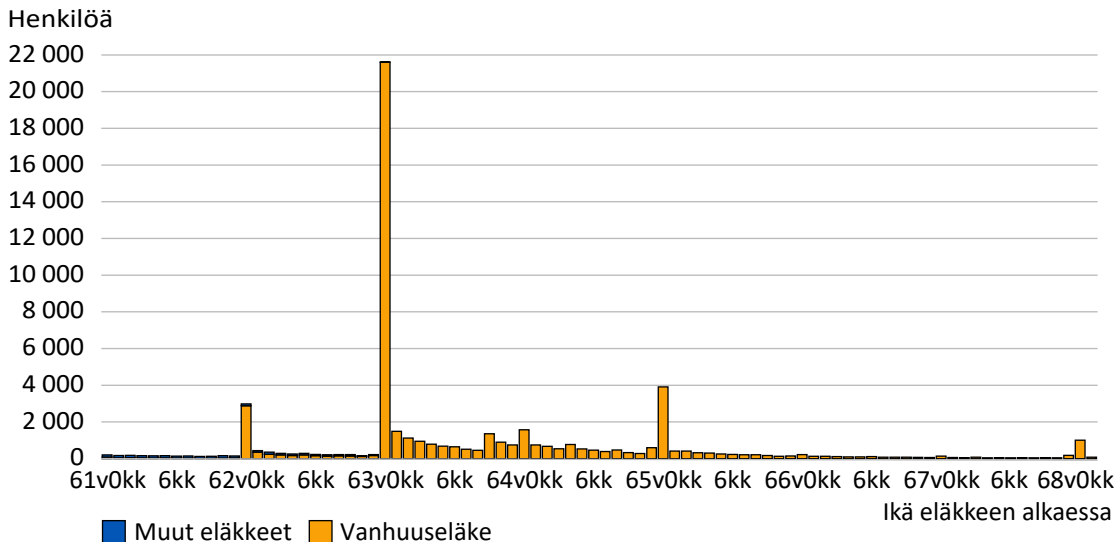
Kuvio 5.

Vanhuuseläkkeelle 61–68-vuotiaana siirtyneiden miesten ja naisten jakautuminen iän mukaan, vuosina 1950–1955 syntyneet.

Kuvio 6.

Vuonna 1954 syntyneistä eläkkeelle siirtyneet 61 vuoden iästä alkaen 31.12.2022 mennessä.

4 Muihin eläkkeisiin sisältyvät työkyvyttömyyseläkkeet ja pieni määrä maatalouden erityiseläkkeitä.

Vuonna 1954 syntyneistä 61–62-vuotiaana jäi eläkkeelle 7 800 vakuutettua, joista lähes 70 prosenttia jäi vanhuuseläkkeelle. Edellisten ikäluokkien kohdalla vastaava osuus oli samaa tasoa. Ja samalle tasolle osuus näyttäisi asettuvan myös seuraavalla ikäluokalla.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisessä on muutama selkeä ikäkynnys tai ikäpiste, joiden kohdalla eläke on alkanut. Ensimmäinen ikäkynnys on ollut 62 vuoden täyttäminen, joka on mahdollistanut pitkäaikaistyöttömien siirtymisen vähentämättömälle vanhuuseläkkeelle. Vuonna 1954 syntyneistä 2 900 jäi eläkkeelle heti 62 vuoden iän täyttämisen jälkeen⁵.

Merkittävin ikäkynnys on vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäminen: vuonna 1954 syntyneistä 21 600 jäi vanhuuseläkkeelle heti ensimmäisen mahdollisen kuukauden aikana⁶, jonka laki salli. Se vastaa yli 40 prosenttia niistä, jotka eivät olleet vielä eläkkeellä täyttäessään 63 vuotta.

Alaikärajan täyttämisen jälkeisinä kuukausina eläkkeelle siirtyminen jatkui suhteellisen korkeana niin, että 63–64-vuotiaana vanhuuseläkkeelle jäi 70 prosenttia vuonna 1954 syntyneistä, jotka eivät olleet eläkkeellä ennen 63 vuoden ikää. Reilut kymmenen prosenttia ikäluokasta jäi vanhuuseläkkeelle 65 vuoden iässä. Vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajalla vanhuuseläkkeelle jäi 1100 vuonna 1954 syntynyttä. Muutokset edelliseen ikäluokkaan verrattuna ovat pieniä.

Vuonna 1954 syntyneistä 61 vuotta täyttäneistä vakuutetuista yli 90 prosenttia oli jäänyt vanhuuseläkkeelle vuoden 2022 loppuun mennessä. Viimeinen kymmenesosa ei siirtynyt suoraan vanhuuseläkkeelle. Pari tuhatta jäi työkyvyttömyyseläkkeelle ennen vanhuuseläkettä ja vajaat kolme tuhat ehti kuolla ennen eläkkeen alkamista.

Vuosina 1950–1954 syntyneiden ikäluokissa vanhuuseläkkeelle siirtyneiden jakautuminen iän suhteen on ollut hyvin samankaltainen, samoin pienet erot miesten ja naisten välillä. Keskiarvolla mitattuna sukupuolten välinen ero vanhuuseläkkeen alkamisiässä oli kuukauden luokkaa. Miesten vanhuuseläkkeelle siirtyminen keskittyy tiiviimmin vanhuuseläkkeen alaikärajan tuntumaan kuin naisten. Luultavimmin se heijastelee yksityisen ja julkisen sektorin välisiä eroja. Naisvaltaisella julkisella sektorilla omat (henkilökohtaiset) eläkeiät ovat edelleen yleisiä yli 60-vuotiailla, mikä on viime vuosina myöhentänyt naisten eläkkeelle siirtymistä.

Vaikka vuonna 1955 syntyneiden ikäluokka ei saavuttanut vielä viime vuonna vakuuttamisvelvollisuuden pääteikää 68 vuotta, edellä esitetyt havainnot vanhemmista ikäluokista koskevat myös vuonna 1955 syntyneitä (kuvio 7). Samalla nähdään kolmen kuukauden vanhuuseläkkeen alaikärajan nostamisen vaikutus vanhuuseläkkeelle siirtymiseen. Käytännössä se myöhensi lähes täydellä painolla eläkkeelle siirtymistä.

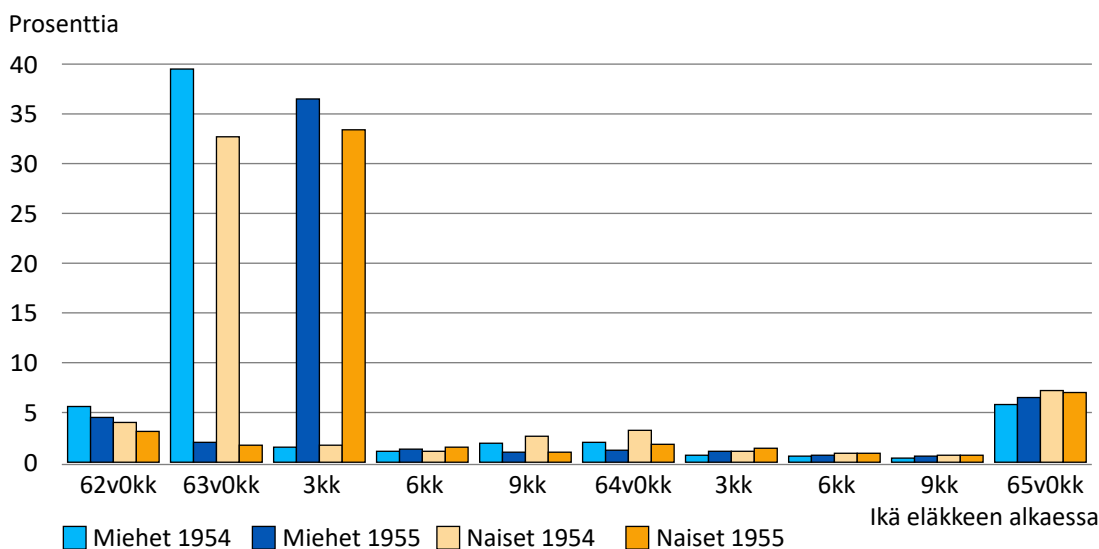
5 Vanhuuseläkkeelle siirtyminen 62 vuoden iän täytyessä oli selvästi vähäisempää vuonna 1954 syntyneillä kuin sitä edeltävillä ikäluokilla.

6 Vuonna 1955 syntyneistä 21 000 otti eläkkeen heti, kun mahdollista eli 63 vuoden ja 3 kuukauden iässä.

Vuosina 1950–1954 syntyneiden eläkkeelle siirtyminen on keskittynyt ikäluokasta toiseen entistä enemmän 63 vuoden iän täyttämishetkeen. Samalla yhä harvempi on jäänyt vanhuuseläkkeelle 62 tai 65 vuoden iän täytyessä. Ilmiö näyttäisi jatkuvan myös nuoremmilla ikäluokilla, joilla eläkkeelle siirtyminen keskittyy yhä tiiviimmin vanhuuseläkkeen alaikärajalles.

Kuvio 7.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista* keskeisissä ikäpisteissä 62–65-vuotiaana, vuosina 1954–1955 syntyneet.

* 61-vuotissyntymäpäivänä vakuutetuista.

Yhtäältä ammatilliset eläkeiät mahdollistavat vanhuuseläkkeen ottamisen ennen vanhuuseläkeiän täyttämistä, ja toisaalta henkilökohtaiset eläkeiät rajoittavat eläkkeelle siirtymistä oman ikäluokan vanhuuseläkeiän kohdalla. Molemmat tekijät kasvattavat eläkkeelle siirtymisen ajankohdan hajontaa erityisesti naisilla.

Sukupuolieroihin on vaikuttanut myös ns. työttömyysputki, joka on ollut miehillä yleisempi kuin naisilla. Vuosina 1950–1956 syntyneiden ikäluokissa miesten osuus on ollut 70 prosenttia alle 63-vuotiaana työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneissä. Lisäksi moni vuosina 1950–1954 syntynyt on jättänyt työelämän alennetun eläkeiän perusteella jo ennen 61 vuoden ikää, minkä vuoksi he puuttuvat tästä tarkastelusta kokonaan.

3 Vuosina 1955–1958 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen

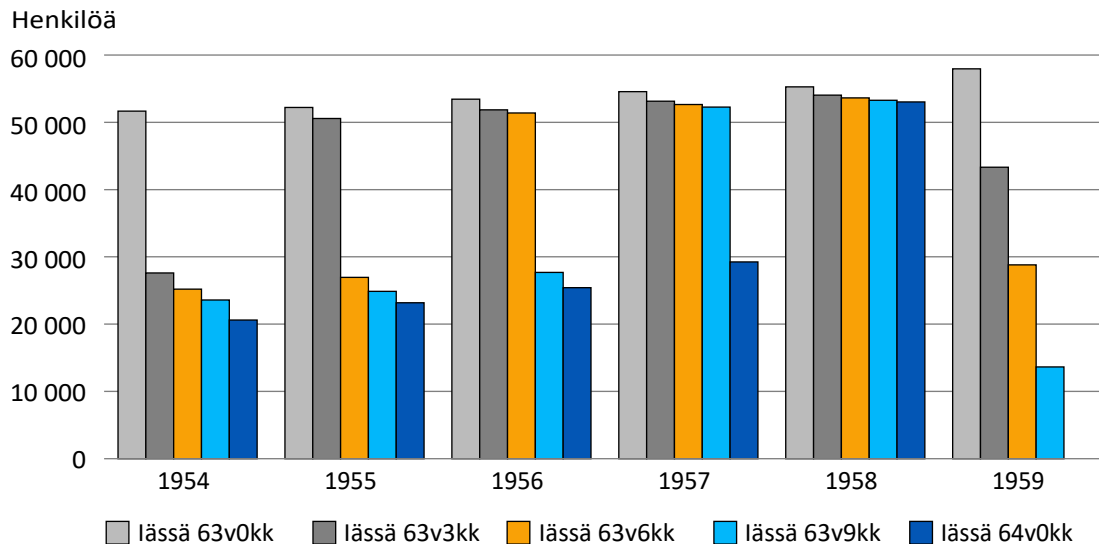
Viime vuoden loppuun mennessä jo viisi ikäluokkaa ehti täyttää vanhan vanhuuseläkkeen alaikärajan 63 vuotta. Näistä vuonna 1959 syntyneet eivät saavuttaneet oman ikäluokkansa vanhuuseläkeikää vielä vuoden 2022 aikana, joten heidän eläköitymistään voidaan tarkastella yksityiskohtaisemmin vasta myöhemmin. Sen sijaan vertailemalla vuosina 1955–1958 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtymistä edeltäviin ikäluokkiin, saadaan hyvä käsitys ikärajamuutoksen vaikutuksesta eläkkeelle siirtymiseen. Tässä tarkastelussa vertailujoukkoa edustavat vuonna 1954 syntyneet, joilla vanhuuseläkkeen alaikäraja oli vanhan lain mukainen 63 vuoden ikä. 1950-luvun alkupuolella syntyneiden ikäluokkien väliset erot eläkkeelle siirtymisessä ovat olleet pieniä.

1950-luvulla syntyneistä ikäluokista kussakin on ollut 61-vuotiaita vakuutettuja likimain 60 000, jotka eivät olleet vielä eläkkeellä täyttäessään 61 vuoden iän. Vuosikymmenen alussa syntyneistä joka viides on jäänyt eläkkeelle tai kuollut ikävuosien 61 ja 63 välillä. Tämä osuus on pienentynyt nuoremmissa ikäluokissa 14 prosentin tasolle ja on edelleen laskusuunnassa.

Ikärajan nostamisen seurauksena yhä useampi ikäluokasta saavuttaa 63 vuoden iän jäämättä eläkkeelle ennen sitä (kuvio 8). Ikäluokasta seuraavaan vakuutettujen määrä on noussut eläkeiän nostamisen tahdissa ja eläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt.

Kuvio 8.

Vuosina 1954–1959 syntyneet vakuutetut kolmen kuukauden välein iässä 63–64 vuotta.

Kaikki vuonna 1959 syntyneet eivät ehtineet täyttää 63 v 3 kk:n ikää vuoden 2022 aikana.

Vuonna 1958 syntyneistä 55 000 ei ollut eläkkeellä täyttäessään 63 vuoden iän ja siitä vuoden kuluttua määrä oli laskenut vain muutamalla tuhannella. Muutos on merkittävä, koska ennen ikärajamuutosta puolet vakuutetuista jäi eläkkeelle heti eläkeiän täyttämisen jälkeen.

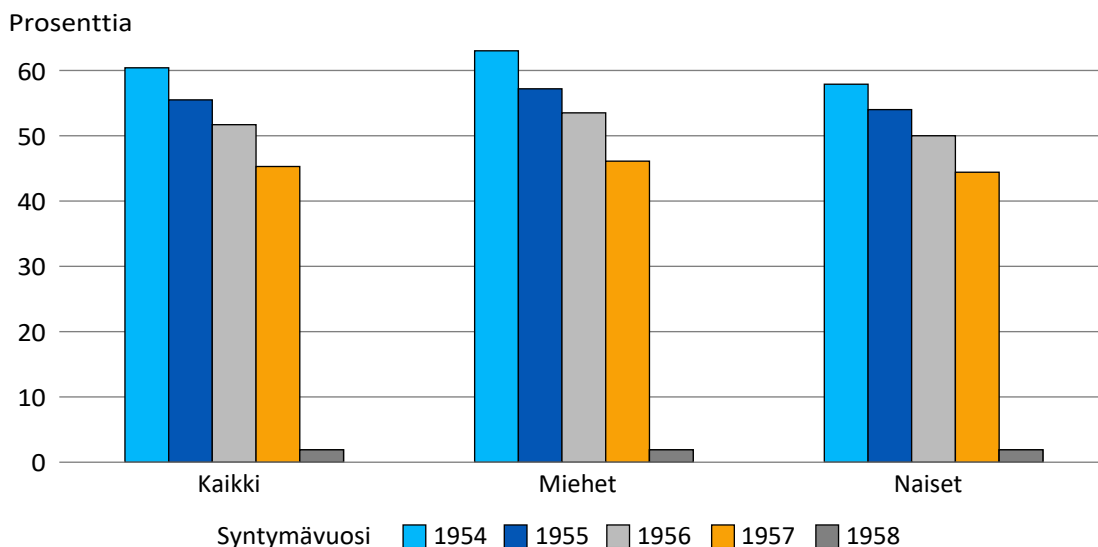
Koska tarkastelu rajoittuu vanhuuseläkkeelle siirtyneisiin, joukosta puuttuvat jo aiemmin jonkin muun työeläkkeen saaneet henkilöt. Yleensä vanhuuseläkettä edeltävä eläke on vamman tai sairauden perusteella myönnetty työkyvyttömyyseläke. Vakuutetuiksi lasketaan kuitenkin myös henkilöt, joilla vanhuuseläkettä on edeltänyt osittainen vanhuuseläke tai osa-aikaeläke, koska heidän katsotaan siirtyneen eläkkeelle vasta varsinaisen vanhuuseläkkeen alkaessa.

Ennen eläkeikärajan muutosta ikäluokan vakuutetuista jäi vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana 60 prosenttia (kuvio 9), jos eläke ei ollut alkanut jo aiemmin. Prosenttiosuus on laskenut selvästi vuoden 2017 jälkeen. Vuonna 1957 syntyneistä jäi eläkkeelle 45 prosenttia 63-vuotiaana.

Koska vuonna 1958 syntyneillä vanhuuseläkkeen alaikäraja on 64 vuotta, heistä vain tuhat jäi vanhuuseläkkeelle vuonna 2022 ja prosenttiosuus vakuutetuista putosi parin prosentin alapuolelle. Muutos on ollut merkittävä. Eläkkeelle siirtyneiden osuus on laskenut likimain samassa tahdissa sekä miehillä että naisilla.

Kuvio 9.

63-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista vuosina 1954–1958 syntyneillä.

*Vakuutettujen määrä 63 vuoden täyttämishetkellä.

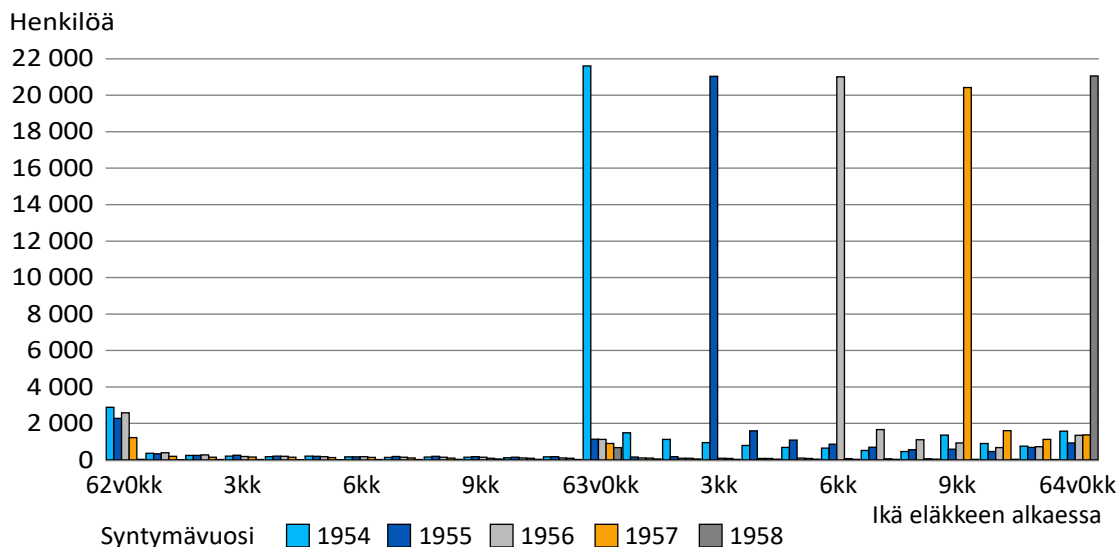
Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden prosenttiosuus on laskettu ikäluokan ei-eläkkeellä olleista vakuutetuista 63 vuoden iän täyttämishetkellä.

Ennen eläkeiän nostoa eläkkeelle siirtymisen huippukohta osui 63 vuoden iän täyttämiseen. Seuraavilla ikäluokilla huippukohta on siirtynyt ikärajan nousun tahdissa kolme,

kuusi ja yhdeksän kuukautta (kuvio 10). Vuonna 1958 syntyneiden huippu asettui tasan 64 vuoden kohdalle.

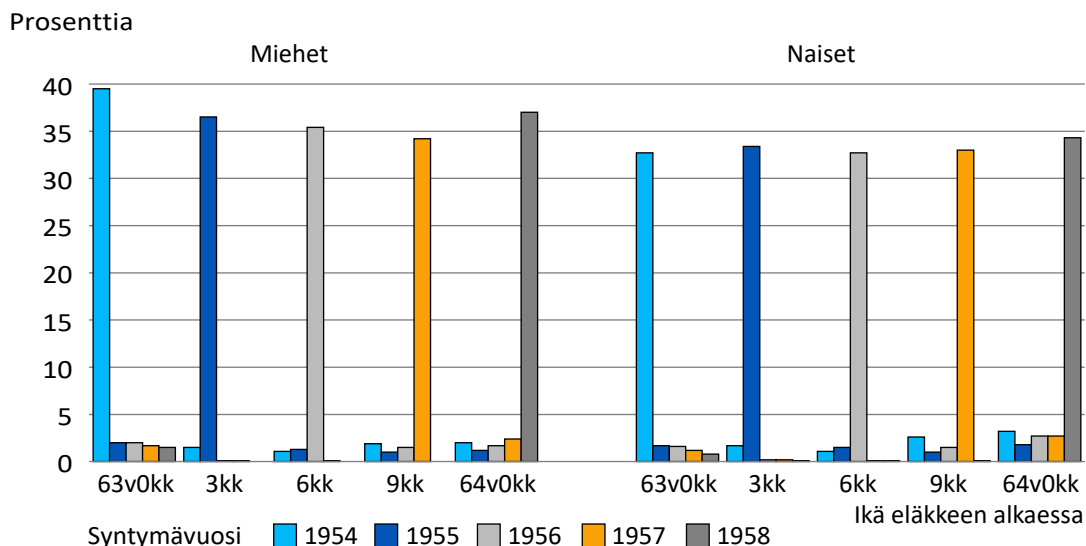
Kuvio 10.

Ikävällillä 62–64 vanhuuseläkkeelle siirtyneet 31.12.2022 mennessä, vuosina 1954–1958 syntyneet.

Kuvio 11.

Vuosina 1954–1958 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista 31.12.2022 mennessä, ikävällillä 63–64 vanhuuseläkkeelle siirtyneet.

Samoin kuin lukumäärät, myös suhteelliset osuudet vakuutetuista heijastelevat ikärajamuutoksia (kuvio 11). Koska viime vuosina alle 63-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on ollut vähäinen, mielenkiinto kohdistuu erityisesti 63 vuoden iän täyttämisestä eteenpäin.

Koska merkittävin vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajankohta on alaikärajan täyttäminen, eläkkeelle siirtyneiden vertailukelpoinen tarkastelu voidaan tehdä vain ennen vuotta 1959 syntyneisiin, koska nuoremmissa ikäryhmissä kaikki vakuutetut eivät ole täyttäneet vanhuuseläkkeen alaikärajaa tarkastelujakson loppuun mennessä.

Vuonna 1958 syntyneillä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudet vakuutetuista tulevat vielä nousemaan hieman vuoden 2023 puolella (kuvio 11). Sen sijaan vuosina 1954–1957 syntyneiden osalta alle 64-vuotiaiden prosenttiluvut eivät enää muutu. Lopulliset osuudet ovat siis eri kohorttien osalta likimain yhtä korkeita, mutta ikäluokasta toiseen aina kolme kuukautta myöhemmin.

4 Vanhuuseläkkeelle siirtyminen kalenterikuukausittain 2019–2022

Vuonna 2022 vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttivät vuonna 1958 syntyneet. Vanhuuseläkkeelle siirtyi yhteensä 54 000 vakuutettua. Kaksi kolmesta vanhuuseläkkeelle siirtyneestä jäi eläkkeelle 64-vuotiaana (35 000 henkilöä).

Muutos edellisvuoteen on merkittävä, koska silloin lähes puolet vanhuuseläkkeelle siirtyneistä jäi eläkkeelle 63-vuotiaana. Vuonna 2021 vakuutettujen määrään⁷ suhteutettuna heitä oli 38 prosenttia. Viime vuonna osuus putosi pariin prosenttiin, joka vastaa 1 200 uutta vanhuuseläkeläistä.

Prosenttiosuus on laskenut vuosittain eläkeuudistuksen jälkeen. Ennen ikärajamuutoksia vuonna 2017 kolme neljästä vakuutetusta jäi vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana.

Viime vuonna uusien vanhuuseläkkeiden poikkeuksellisen suureen määrään vaikutti lähinnä kaksi seikkaa. Yhtäältä viime vuonna eläkeiän saavutti koko vuonna 1958 syntyneiden ikäluokka, kun taas edeltävinä vuosina vain osa ikäluokasta tuli vanhuuseläkeikään yhden kalenterivuoden aikana. Lisäksi poikkeuksellinen indeksikehitys lisäsi jonkin verran vanhuuseläkkeelle hakeutumista.

Vanhuuseläkkeelle siirtyminen jakautuu epätasaisesti vuoden eri kuukausille. Yleensä suosituin ajankohta jäädä vanhuuseläkkeelle on ollut tammikuu. Toinen huippukohta on ollut kesälomakauden jälkeen. Vuoden loppua kohti vanhuuseläkkeelle siirtyminen on hiipunut.

Vaikka viime vuosi oli poikkeuksellinen, tilastovuosien 2019–2022 välinen vertailu osoittaa myös ikärajamuutoksen vaikutuksen. Vuoden 2019 touko–heinäkuussa vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä oli poikkeuksellisen pieni (kuvio 12). Vuonna 2020 vähäinen vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä osui elo–lokakuulle, sitten maras-, joului- ja tammikuulle.

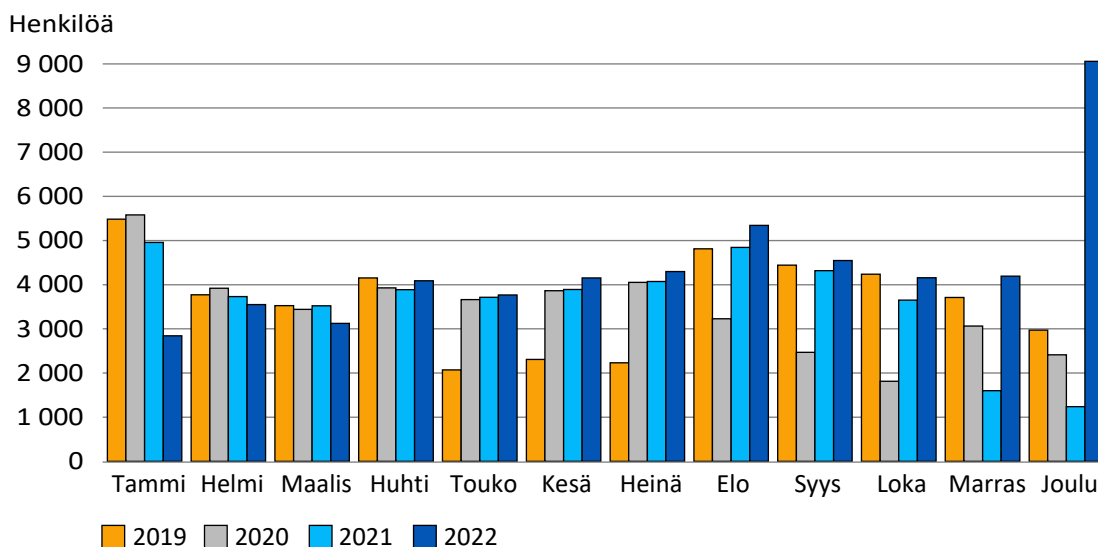
Viime vuonna kaikki vuonna 1958 syntyneet täyttivät ikäluokkansa vanhuuseläkkeen alaikärajan 64 vuotta, joten heitä jäi eläkkeelle suhteellisen tasaisesti koko vuoden helmikuusta alkaen. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä oli matalimmillaan alkuvuonna ja pysyi koko syksyn edellisvuosia korkeammalla tasolla. Huippu osui joulukuulle, jolloin yli 9 000 vakuutettua jäi vanhuuseläkkeelle (kuvio 12).

Loppuvuoden tilanteeseen vaikutti erityisesti poikkeuksellinen indeksikehitys, joka kannusti tarttumaan eläkkeeseen jo vuoden 2022 puolella. Eläkkeitä korottava työeläkeindeksi nousi poikkeuksellisen paljon verrattuna palkkakertoimeen, jolla ansiohistoria korotetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon eläkettä laskettaessa.

7 Esimerkiksi vuoden 2022 vakuutettujen määrä on saatu laskemalla keskiarvo vuoden alussa ja vuoden lopussa ei-eläkkeellä olleiden vakuutettujen 63-vuotiaiden määrien keskiarvo. Keskiluku saadaan siis vuosina 1958 ja 1959 syntyneiden vakuutettujen keskiarvona.

Kuvio 12.

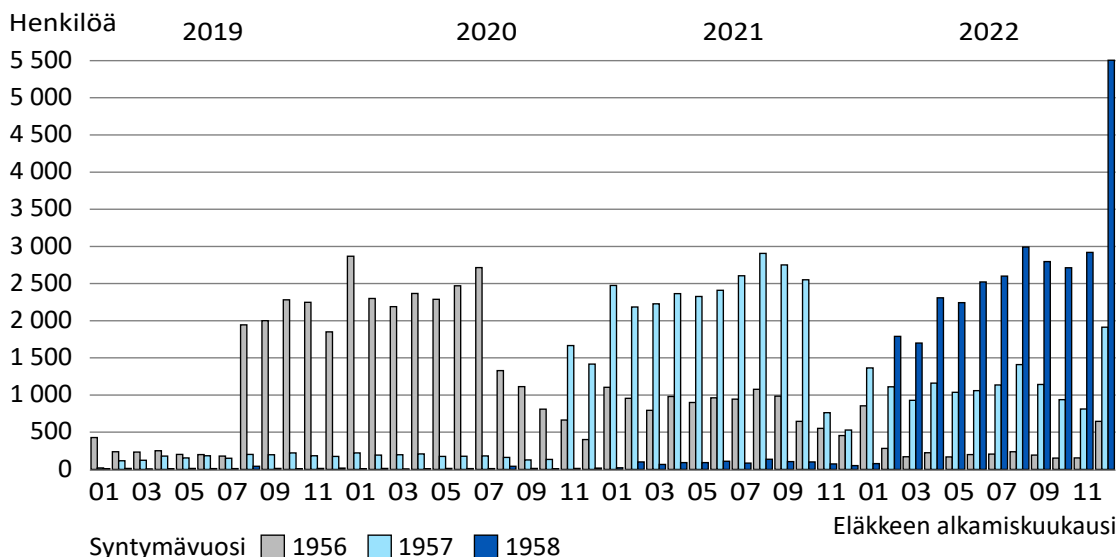
Vuosina 2019–2022 vanhuuseläkkeelle siirtyneet kuukausittain.

Vertailemalla eri ikäluokkia ikärajamuutosten vaikutus konkretisoituu (kuvio 13). Tarkasteltavat ikäluokat ovat kooltaan samaa suuruusluokkaa, joten lukumäärätarkastelu ja vakuutettuihin suhteutettu tarkastelu antavat samanlaisen kuvan ilmiöstä.

Kuvio 13.

Vuosina 1956–1958 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneet vuosina 2019–2022.

Vuoden 2019 kesällä ensimmäiset vuonna 1956 syntyneet saavuttivat ikäluokan vanhuuseläkkeen alaikärajan 63 vuotta 6 kuukautta, minkä vuoksi vanhuuseläkkeelle siirtyminen lisääntyi merkittävästi elokuusta 2019 alkaen. Vuonna 1957 syntyneistä harva jäi vanhuuseläkkeelle ennen marraskuuta 2020, jolloin eläkkeelle siirtyneiden määrä moninkertaistui. Viime vuonna vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttivät vuonna 1958 syntyneet, mikä nosti eläkkeelle siirtyneiden määrää heti helmikuusta alkaen.

Vuosina 1956–1958 syntyneistä ikäluokista merkittävä osa on siirtynyt vanhuus-eläkkeelle heti ikärajan täyttämisen jälkeen. Ennen sitä ja sen jälkeen eläkkeelle siirtyneiden määrä on ollut selvästi pienempi. Sama ilmiö oli havaittavissa jo aiemmin vuonna 1955 syntyneillä. Tähän perusasetelmaan ei näytä merkittävästi vaikuttaneen edes koronaviruspandemia. Koska eläkkeelle siirtyminen on lykkäätynyt ikäluokasta toiseen ikärajan muutosten tahdissa, eläkkeelle siirtyminen on toistaiseksi myöhentynyt eläkeuudistuksen tavoitteen mukaisesti.

5 Työssä eläkeikään saakka olleet

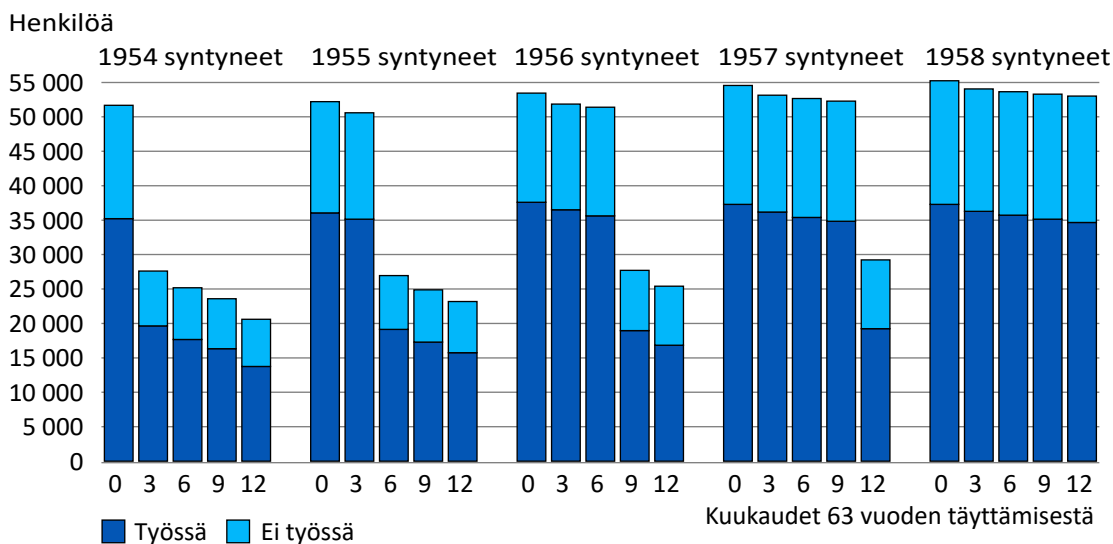
Vuoden 2017 eläkeuudistus myöhentää vanhuuseläkkeiden alkamista, koska eläkkeen alaikäraja nousee. Olennainen kysymys on, jatkavatko eläkeikää lähestyvät työssä vanhan ja uuden eläkeiän välisen ajan. Jos työnjättöikä ei nouse eläkeiän noustessa, eläkeuudistuksen keskeinen tavoite vesittyy.

Viime vuoden loppuun mennessä ensimmäiset neljä ikäluokkaa ovat täyttäneet vanhuuseläkkeen ikäluokkakohtaisen eläkeiän. Vertaamalla heidän työntekoaan edelliseen ikäluokkaan 63 vuoden iästä alkaen, saadaan käsitys työssä jatkamisen muutoksesta.

Työssä jatkaneiden tarkastelu 63 vuoden täyttämistä seuraavien kuukausien aikana osoittaa, että eläkeiän nostaminen on myöhentänyt selvästi myös työnteon lopettamista (kuvio 14). Vuonna 1955 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen alkoi laajassa mitassa kolme kuukautta myöhemmin kuin vuonna 1954 syntyneillä. Sama kehitys on jatkunut myös nuoremmilla ikäluokilla vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa. Samalla kun vanhuuseläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt, myös valtaosa työssä olleista on jatkanut työntekoa ainakin uudelle vanhuuseläkkeen ikärajalle.

Kuvio 14.

Vakuutettujen määrä kolmen kuukauden välein 63 vuoden täyttämisestä 64 vuoden täyttämiseen vuosina 2017–2022, vuosina 1954–1958 syntyneet.

Karkeasti joka kolmas vuonna 1954 syntyneistä jätti työnteon eläkeiän eli 63 vuoden iän täyttämistä seuraavien kolmen kuukauden aikana⁸. Vuosina 1955–1958 syntyneistä vain muutama prosentti on jättänyt työelämän pian 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen

8 Ikäluokasta ne, jotka olivat jatkaneet työssä 63 vuoden ikään saakka.

ja valtaosa näyttää siirtäneen työnteen lopettamisen vähintään oman ikäluokkansa eläkeikään. Sama ilmiö toistuu kaikkien uusien alaikärajojen kohdalla.

Eläkeiän noston vaikutus näkyy myös siten, että vuonna 1954 syntyneistä 60 prosenttia lopetti työnteen vuoden sisällä 63 vuoden iän täyttämistä, joka oli heillä vanhuuseläkkeen alaikäraja. Sen sijaan vuonna 1958 syntyneistä vain 7 prosenttia lopetti työnteen vuoden sisällä 63 vuoden iän täyttämistä. Muutos on huomattava.

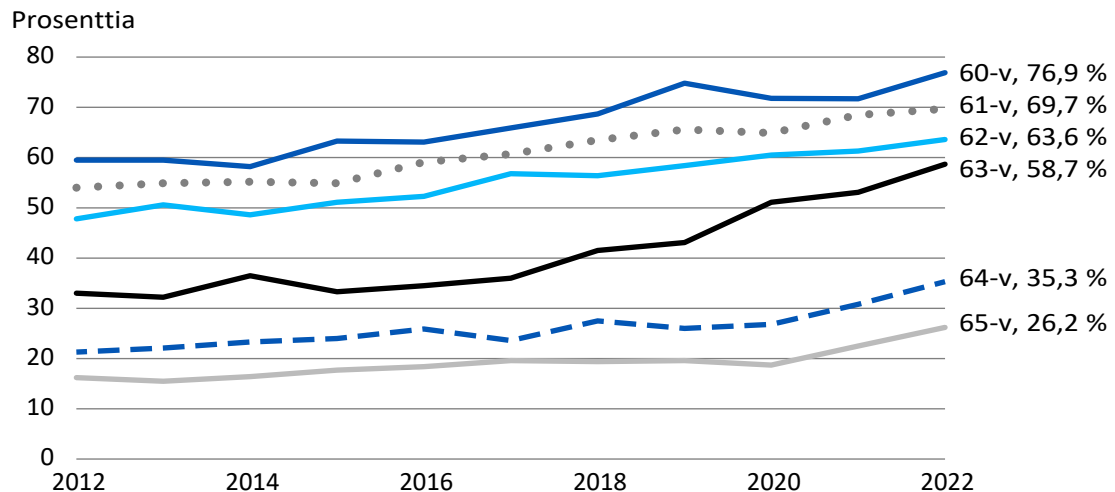
Koska työssä käyvien osuus vakuutetuista on pysynyt vuosittain likimain ennallaan uudelle vanhuuseläkkeen ikärajalta, työnteko 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen on lisääntynyt merkittävästi. Eläkeuudistuksessa sovittu ikärajan nosto on siis toiminut tämän keskeisen tavoitteen suuntaan. Tätä kehitystä ei katkaissut edes koronapandemia vuosina 2020–2021.

Vaikka havainnot on esitetty ilman sukupuolijakoa, ne koskevat melko tarkasti niin miehiä kuin naisiaikin. Ikärajamuutokset vaikuttavat varsin samalla tavalla sekä miehiin että naisiin.

Muutos näkyy myös ikääntyneiden työllisyysasteessa. Työllisyysaste kohentui reippaasti 2010-luvulla 60–65-vuotiailla (kuvio 15). Se nousi tasaisesti 60–62-vuotiailla lähes koko vuosikymmenen. Sen sijaan 63-vuotiailla nousu kohdistui erityisesti eläkeuudistuksen jälkeiseen aikaan.

Kuvio15.

60–65-vuotiaiden työllisyysasteet vuosina 2012–2022.

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus, ISSN=1798–7830. Helsinki, Tilastokeskus

Keskeinen tekijä nousun taustalla on vanhuuseläkkeen ikärajamuutos. Kun 61–62-vuotiaiden työllisyysaste on noussut eläkeuudistuksen jälkeen 10 prosenttiyksikköä, 63-vuotiaiden työllisyysaste on tuplaantunut. Sen sijaan 64–65-vuotiaiden työllisyysasteessa muutos on ollut pienempi, nousua vajaan kymmenen prosenttiyksikön verran. Kun eläkeikä edelleen nousee, myös näiden ikäluokkien työllisyysaste tulee yhä nousemaan.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttää toimivan tavoitellun mukaisesti, koska se on lykännyt monen eläkkeelle siirtymistä. Valtaosalla vakuutetuista se on johtanut myös työnteon jatkamiseen aiempaa pitempään. Muutos on merkittävä. Eläkeiän nousu ei ole myöskään nostanut merkittävästi työttömien määrää eläkeiän tuntumassa⁹.

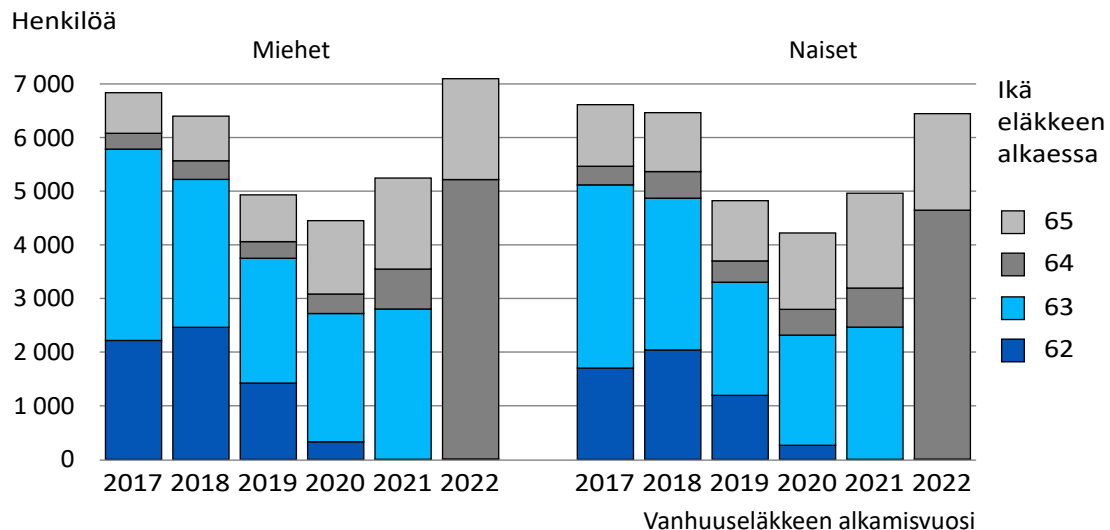
9 Katso tarkemmin luku 6 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet.

6 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet

2010-luvun puolivälin jälkeen työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on vuosittain vaihdellut 10 000 työttömän molemmin puolin. Vuosien 2019–2020 notkahduksen jälkeen määrä kääntyi taas viime vuonna nousuun (kuvio 16). Tällä joukolla vanhuuseläkettä edeltää työttömyysjakso¹⁰, jolloin henkilö on saanut ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Pääsäännön mukaan niitä voidaan maksaa alle 65-vuotiaalle Suomessa asuvalle työttömälle työnhakijalle. Lisäksi 65–67-vuotiaalle työttömyysetuutta voidaan maksaa lähinnä lomautuksen ajalta, mutta tällaisia henkilöitä on ollut vähän.

Kuvio 16.

Työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneet eläkkeen alkamisiän mukaan 2017–2022.

Ennen vuotta 1958 syntyneellä työttömällä työntekijällä on ollut oikeus saada vanhuuseläke vähentämättömänä 62 vuoden iässä, jos hän on saanut työttömyysturvalain mukaista lisäpäivärahaa.

Vuonna 2021 työttömyyden perusteella ei siis voinut enää saada vähentämätöntä vanhuuseläkettä 62-vuotiaana entiseen tapaan. Tosiasiassa rajoitus tuli voimaan osittain jo koronapandemian vuoksi vuoden 2020 aikana työttömyysturvalakiin tehdyn väliaikaisen muutoksen vuoksi.¹¹ Viime vuonna työttömyyden jälkeen saattoi jäädä vanhuuseläkkeelle vasta 64 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

¹⁰ Työttömyyden kautta vanhuuseläkkeelle siirtyneiksi on tulkittu henkilöt, joilla vanhuuseläke on alkanut kolmen kuukauden sisällä työttömyyspäivärahajakson päättymisestä.

¹¹ Työttömyysturvalain (1290/2002) 6 luvun 7 §:n 4 momenttia muutettiin niin, että 1.7.2020–31.12.2020 maksettu työttömyyspäiväraha ei kerryttänyt työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa missään tilanteessa. Työttömyyspäivärahan enimmäisaika ei ole kulunut myöskään henkilöillä, jotka olivat lomautettuina 16.3.2020–30.6.2020 (lomautus alkanut 16.3.2020 tai sen jälkeen). Koska työttömyyspäivärahan enimmäisaika ei täyttynyt, henkilöille ei syntynyt myöskään oikeutta työttömyyspäivärahan lisäpäiviin tänä aikana. Tämä rajoitti myös ennen vuotta 1958 syntyneiden henkilöiden oikeutta saada vanhuuseläke vähentämättömänä ennen ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää.

Osittaisen vanhuuseläkkeen saaminen ei estä työttömyysetuuden maksamista. Toistaiseksi muutama sata työtöntä on ottanut osittaisen vanhuuseläkkeen ja jäänyt varsinaiselle vanhuuseläkkeelle vasta 65 vuoden iässä. Joissakin tilanteissa tämä saattaa olla vakuutetulle taloudellisesti kannattava vaihtoehto.

Eläkeuudistuksen jälkeinen pudotus vanhuuseläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärässä vähentää väistämättä myös työttömyysetuuksilta vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrää. Luonnollisesti myös suotuista työllisyyskehitys samoin kuin työttömyysturvalakiin tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet henkilömääriin.

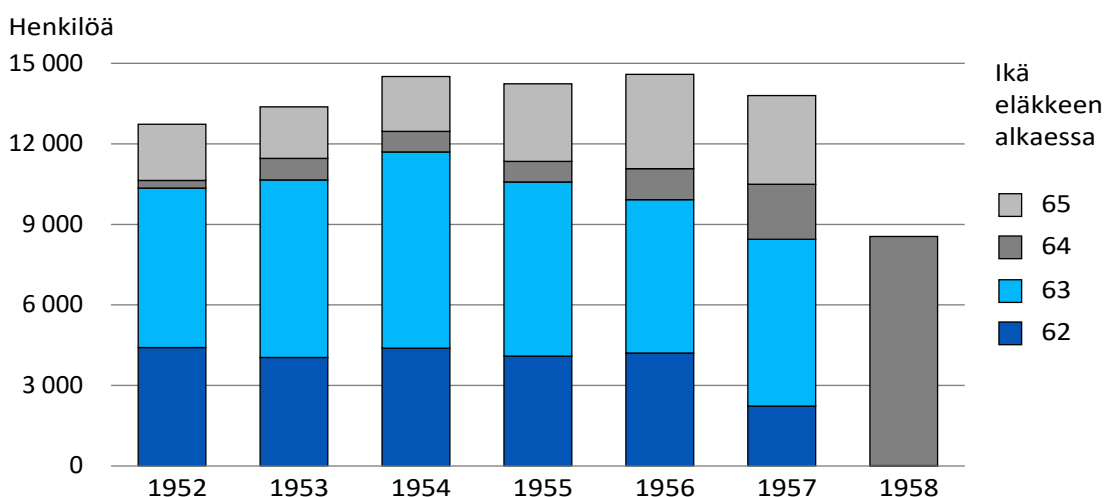
Työssä olleiden määrä on noussut ikäluokasta toiseen eläkeikärajan nousun tahdissa. Samaan aikaan työttömien määrä on pysynyt aiempien vuosien tasolla. Näyttää siltä, että vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu ei ole lisännyt merkittävästi työttömyyttä lähellä eläkeikää ennen koronapandemiaa. Viime vuonna työttömyyden jälkeen alkavien vanhuuseläkkeiden määrä näyttää nousevan likimain vuosin 2017–2018 tasolle sillä erotuksella, että vanhuuseläkkeet alkavat selvästi aiempaa vanhempina.

Pitkäaikaistyöttömillä on ollut tietyin edellytyksin mahdollisuus ottaa vanhuuseläke 62 vuoden iässä ilman varhennusvähennystä. Sääntö ei koske yrittäjiä. Myöskään vuonna 1958 tai sen jälkeen syntyneillä ei ole tätä mahdollisuutta. Koska heiltä edellytetään vanhuuseläkkeen ikärajan täyttämistä, myöskään 63-vuotiaita ei tässä ikäluokassa ole.

Sen sijaan 1950-luvun alkupuolella syntyneistä ikäluokista viitisen tuhatta kustakin on jäänyt vanhuuseläkkeelle tämän mahdollisuuden turvin (kuvio 17). Vuosina 2017 ja 2018 jäi vanhuuseläkkeelle nelisen tuhatta työtöntä 62 vuoden iässä.

Kuvio 17.

Työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneet syntymävuoden ja eläkkeen alkamisiän mukaan 31.12.2022 mennessä.

Vuonna 1958 syntyneet olivat alle 65-vuotiaita 31.12.2022, joten heidän osaltaan kuvio tulee vielä muuttumaan.

7 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet

Viime vuosikymmenen aikana vanhuuseläkkeelle siirtyminen yleistyi voimakkaasti. Samalla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä väheni (kuvio 1). Vuonna 2018 tämä pitkäaikainen kehitys pysähtyi: vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä laski ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kääntyi lievään nousuun.

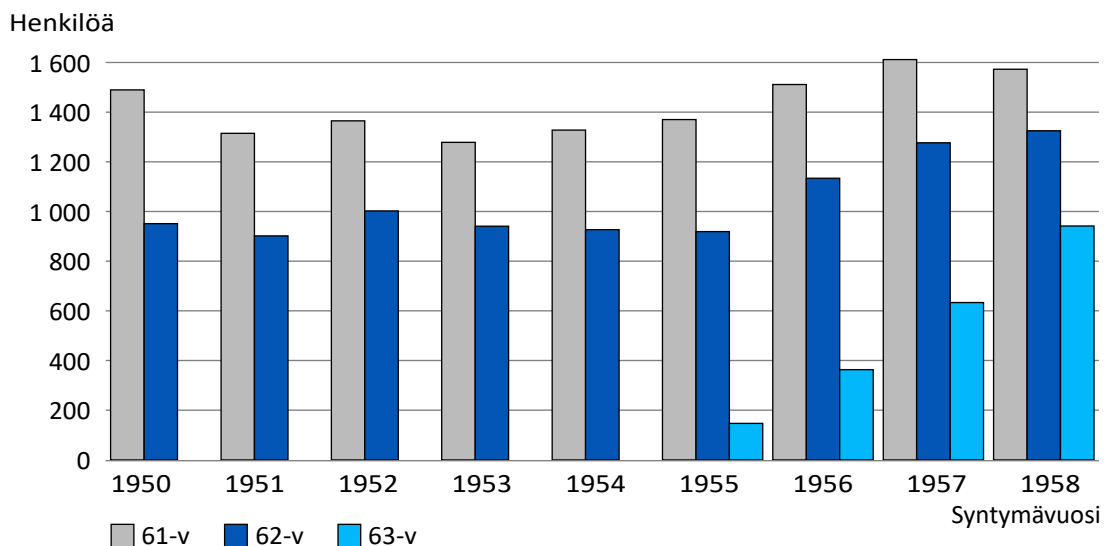
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt erityisesti lähellä vanhuuseläkeikää. Kun vanhuuseläkkeen alaikäraja nousi yli 63 vuoden, mahdollisuus työkyvyttömyyseläkkeeseen aukesi myös 63 vuotta täyttäneille.

Vuosina 1950–1955 syntyneiden ikäluokissa kussakin myönnettiin 2 200–2 500 työkyvyttömyyseläkettä 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen (kuvio 18). Nuoremmissa ikäluokissa henkilömäärä on noussut selvästi ja vuonna 1958 syntyneillä se oli kaksinkertainen. Ikäluokkien kokoerot ovat melko pieniä, joten erot suhteutettuna vakuutettujen määrään eivät muuta kokonaiskuvaa.

Eläkeiän nostaminen on mahdollistanut työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisen myös 63-vuotiaille, mutta se näyttäisi lisänneen uusia työkyvyttömyyseläkkeitä myös alle 63-vuotiaille. Kaikkien työkyky ei ehkä riitä uuteen eläkeikään saakka, vaan he hakeutuvat työkyvyttömyyseläkkeelle jo ennen sitä. Jos vanhuuseläkeikä karkaa kovin kauas, ja jaksamisen kanssa on ongelmia, hakeudutaan työkyvyttömyyseläkkeelle jo muutama vuosi ennen sitä.

Kuvio 18.

61 täyttäneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet eri ikäluokissa 31.12.2022 mennessä.

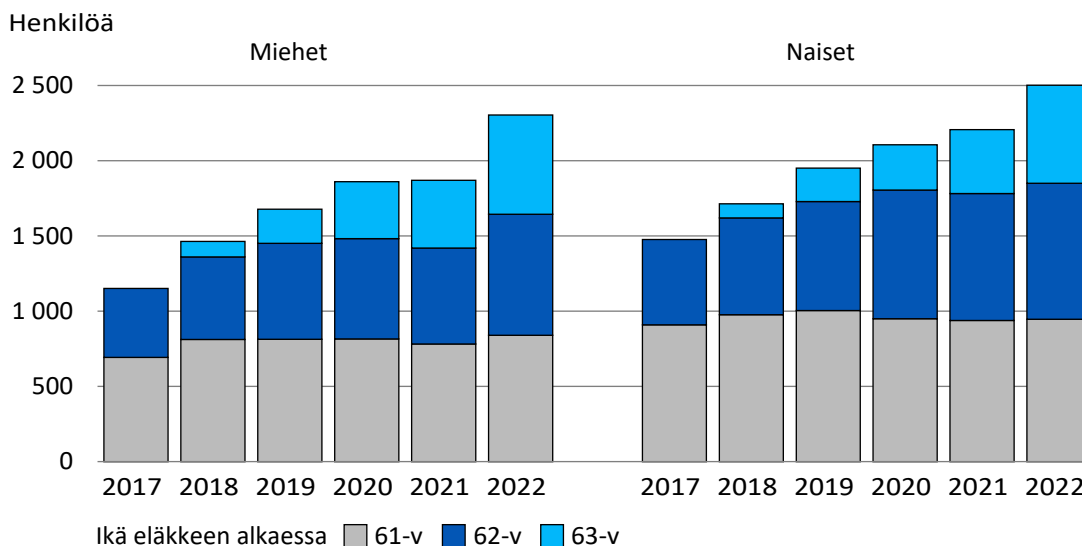

Työkyvyttömyyseläkkeiden määrän merkittävä nousu varttuneen työvoiman keskuudessa on seurausta vanhuuseläkkeen alaikärajan noususta. Vuoden 2022 loppuun mennessä 3 500 vakuutettua on jäänyt työkyvyttömyyseläkkeelle 63 vuoden iässä, mikä ei ollut mahdollista ennen eläkeuudistusta.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä tulee lisääntymään myös jatkossa 63–64-vuotiaiden joukossa. Kun vuonna 2018 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä vajaat 200 oli 63-vuotiaita, viime vuonna heitä oli 1 300 (kuvio 19).

Kuvio 19.

61 vuotta täyttäneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet vuosina 2017–2022.

Lähellä vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutuvista yli puolet on ollut naisia. Naisvaltaisella julkisella sektorilla monella yli 60-vuotiaalla on yhä henkilökohtainen eläkeikä, joka on vanhuuseläkkeen alaikärajaa korkeampi. Tämä saattaa lisätä erityisesti naisten työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista viimeisinä työvuosina.

Vaikka työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on noussut vanhuuseläkeiän tuntumassa, kasvua voinee pitää maltillisena, jos sitä verrataan vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän laskuun. Vuonna 2018 työeläkkeelle siirtyneistä 63-vuotiaista 0,8 prosenttia sai työkyvyttömyyseläkkeen ja vuonna 2019 osuus nousi 2,0 prosenttiin. Viime vuonna alkaneista uusista 63-vuotiaiden eläkkeistä puolet oli työkyvyttömyyseläkkeitä ja puolet vanhuuseläkkeitä.

Taulukko 1.

63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden jakautuminen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneisiin vuosina 2017–2022.

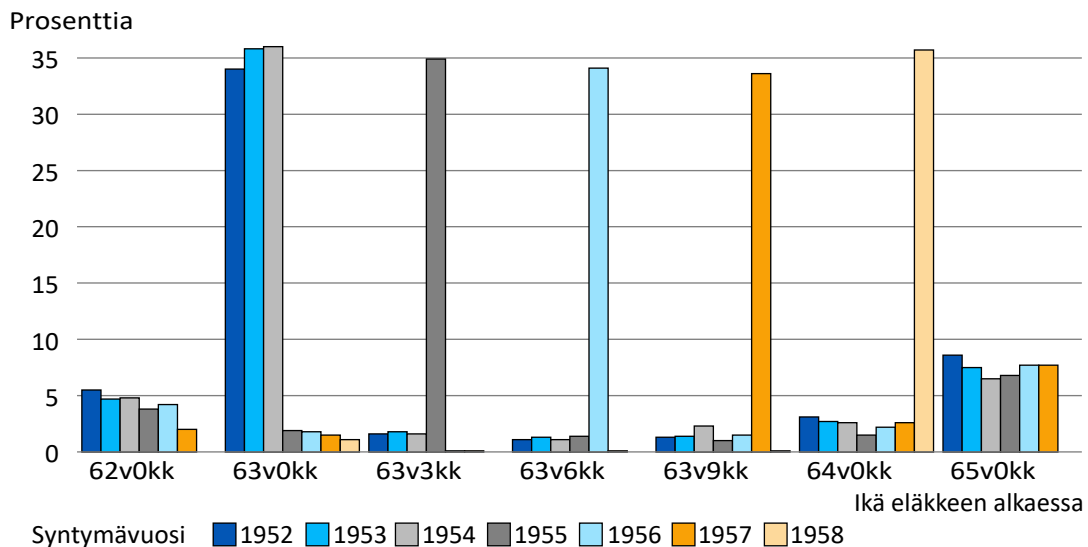
Vuosi	Vanhuuseläke, lkm	Vanhuuseläke, %	Työkyvyttömyyseläke, lkm	Työkyvyttömyyseläke, %
2017	30 600	100,0	–	–
2018	24 700	99,2	200	0,8
2019	21 800	98,0	450	2,0
2020	20 300	96,8	680	3,2
2021	20 500	95,9	880	4,1
2022	1 200	47,1	1 300	52,9

8 Yhteenveto

Kun tarkastellaan 61-vuotiaana vakuutettuna olleita, heistä kolmasosa siirtyi eläkkeelle heti vanhuuseläkkeen alaikärajan täytettyään, jos eivät ole jääneet eläkkeelle jo aiemmin. Vuonna 2018 alaikäraja nousi ensimmäisen kerran kolmella kuukaudella. Se koski vuonna 1955 syntyneitä. Siitä lähtien tämä keskeisin vanhuuseläkkeelle siirtymisen ikäpiste on siirtynyt vastaavasti kolme kuukautta ikäluokkaa kohti (kuvio 20). Vuonna 1958 syntyneillä vanhuuseläkkeen alaikäraja on 64 vuotta, jonka koko ikäluokka saavutti viime vuonna.

Kuvio 20.

Vuosina 1952–1958 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista ikäkynnysten kohdalla, tilanne 31.12.2022 mennessä

Vuonna 1958 syntyneet olivat tarkastelujaksolla alle 65-vuotiaita.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttäisi toimivan tavoitteiden mukaisesti. Ikärajan nosto kolmella kuukaudella lykkäsi vuonna 2018 eläkkeelle siirtymistä yli 10 000 henkilöllä. Uudet kolme lisäkuukautta lykkäsivät edelleen vuonna 1956 syntyneiden eläkkeelle siirtymistä vastaavalla tavalla vuonna 2019. Näin näyttää käyneen myös muille jo vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttaneille ikäluokille.

Jokaisessa ikäluokassa enemmistö on jatkanut myös työssä uudelle ikärajalle. Muutos on siis johtanut työnteon jatkamiseen aiempaa pitempään, mikä näkyy myös 63-vuotiaiden työllisyysasteen nousuna. Kehityksen voi arvioida jatkuvan vanhuuseläkeiän noustessa edelleen.

Ikärajan nousu on lisännyt myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä yli 60-vuotiaiden ikäryhmissä. Sen sijaan työttömien määrä lähellä vanhuuseläkeikää on pysynyt samalla tasolla eikä vanhuuseläkkeen ikärajan nostaminen näytä muuttaneen tilannetta.

Vaikka vuodet 2020 ja 2021 olivat poikkeuksellisia koronapandemian vuoksi, ne eivät näytä vaikuttaneen eläkkeelle siirtymiseen.

Käsitteet ja määritelmät

Eläkejärjestelmä

Suomen lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä, kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Näiden lisäksi maksetaan eläkkeitä erityisriskejä varten säädettyjen lakien mukaan (mm. liikennevakuutuslaki sekä tapaturma- ja ammattitautilaki). Tässä tilastossa käsitellään vain työeläkejärjestelmän eläkkeitä. Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat henkilöt, jotka ovat tehneet eläkettä kartuttavaa työtä työsuhteessa tai yrittäjänä.

Vakuutetut, työeläkevakuutetut

Nykyisin ikävälillä 17–68 Suomessa tehty ansiotyö ja yrittäjätoiminta on työeläkevakuutettava. Vakuuttamisvelvollisuus alkaa 17 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta ja päättyy 68 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa. Yrittäjätoiminnassa vakuuttamisen alaikäraja on 18 vuotta. Tämän raportin tarkastelu keskittyy 1950-luvulla syntyneisiin, joiden eläkkeeseen oikeuttava työskentely on tapahtunut 23–68-vuotiaana. Työeläkevakuutetuiksi (lyhyemmin vakuutetuiksi) katsotaan henkilöt, joilla on oikeus työeläkkeeseen eläketapahtuman sattuessa eivätkä he saa omaan työhistoriaan perustuvaa eläkettä. Kuitenkaan osa-aikaeläkettä tai osittaista vanhuuseläkettä saavia ei lueta eläkkeellä oleviksi tässä yhteydessä, joten he kuuluvat vakuutettuihin. Joissakin yhteyksissä vakuutetuista käytetään myös nimitystä ”ei eläkkeellä olevat”.

Eläkkeelle siirtyneet

Työeläkkeelle siirtyneet ovat henkilöitä, joiden omaan työuraan perustuva eläke on alkanut tarkastelujakson aikana. Lisäedellytys on, ettei ole saanut mitään omaan työuraan perustuvaa eläkettä ainakaan kahteen vuoteen. Osittaisen vanhuuseläkkeen tai osa-aikaeläkkeen ottaneita ei katsota eläkkeelle siirtyneiksi. Sen sijaan näiden eläkkeiden jälkeen jonkin muun eläkkeen (useimmiten vanhuuseläke) alkaessa, heidät luokitellaan eläkkeelle siirtyneiksi.

Eläkkeellesiirtymisikä

Eläkkeellesiirtymisikä on laskettu kuukauden tarkkuudella. Koska eläke alkaa aina kuukauden ensimmäinen päivä, eläkkeellesiirtymisikä on käytännössä ikä eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa. Esimerkiksi 63 vuoden 3 kuukauden iässä eläkkeelle siirtyneiksi on luokiteltu henkilöt, joiden eläke on alkanut 63 vuoden ja kolmen kuukauden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alussa. He siis eivät olleet

eläkkeellä vielä täyttäessään 63 vuotta 3 kuukautta, mutta saattoivat olla eläkkeellä jo seuraavana päivänä.

Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikää laskettaessa ikä on saatu laskemalla eläkkeen alkamisen ja syntymäajan välinen kuukausimäärä, joka on muutettu vuosiksi jakamalla 12:lla. Jakolaskun seurauksena ikä muuttuu vuosiksi ja desimaaliosaksi, jolloin esimerkiksi 63,5 vuotta tarkoittaa 63 vuotta 6 kuukautta.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneet

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiksi katsotaan henkilöt, jotka jäävät suoraan vanhuuseläkkeelle ilman aiempaa eläkehistoriaa tai edeltävä eläke on päättynyt vähintään kaksi vuotta ennen vanhuuseläkkeen alkamista, tai vanhuuseläkettä edeltää osittainen vanhuuseläke tai osa-aikaeläke. Toisin sanoen määritelmä rajaa pois vanhuuseläkkeelle siirtyneistä jatkoeläkkeenä vanhuuseläkkeen saavat (esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen alkavat vanhuuseläkkeet).

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on suhteutettu ikäluokan kokoon. Prosentti-osuuksien laskeminen vakuutetuista mahdollistaa eri ikäluokkien keskinäisen vertailun, vaikka kaikki ikäluokkaan kuuluvat eivät ole ehtineet jäädä eläkkeellä vielä tarkastelujakson aikana.

Tässä raportissa prosenttiosuudet lasketaan syntymävuosiluokittain siitä työeläkevakuutettujen joukosta, joka ei ollut eläkkeellä täyttäessään 61 tai 63 vuoden iän. Ikäluokasta on siis karsittu pois henkilöt, jotka ovat kuolleet tai jääneet eläkkeelle jo ennen 61 tai 63 vuoden iän täyttämistä. Käytännössä vain edellä määritellyyn henkilöjoukkoon kuuluvat ovat voineet siirtyä vanhuuseläkkeelle tarkastelujakson aikana.

Vanhuuseläkeikä

Työeläkejärjestelmän syntyessä 1960-luvun alussa vanhuuseläkkeen ikärajaksi asetettiin 65 vuotta. Se pysyi muuttumattomana vuoden 2005 eläkeuudistukseen saakka, jolloin vanhuuseläkkeen ikäraja muutettiin joustavaksi 63–68 vuoden välille. Työntekijä saattoi siis itse valita vanhuuseläkkeelle jäämisen ajankohdan tuolla ikävälillä.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä sovittiin vanhuuseläkeiän alarajan nostamisesta. Ensin ikäraja nousee ikäluokittain kolmen kuukauden portain alkaen vuonna 1955 syntyneistä kunnes vuonna 1962 syntyneillä vanhuuseläkeiän alaraja on 65 vuotta (taulukko 2). Sama 65 vuoden ikäraja koskee myös vuosina 1963–1964 syntyneitä.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa myös yläikäraja nousee niin, että vuosina 1958–1961 syntyneillä ikäraja on 69 vuotta ja nuoremmilla 70 vuotta. Ikärajoja tarkastellaan vuoden 2025 jälkeen, ja tällöin tehdään linjaukset jatkosta ja se koskee vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneitä.

Taulukko 2.

Vanhuuseläkeikärajat sekä tavoite-eläkeikä syntymävuosiluokittain.

Syntymävuosi	Vanhuuseläkkeen alaikäraja	Vanhuuseläkkeen yläikäraja	Tavoite-eläkeikä
1954	63 v	68 v	63 v 9 kk
1955	63 v 3 kk	68 v	64 v 3 kk
1956	63 v 6 kk	68 v	64 v 5 kk
1957	63 v 9 kk	68 v	64 v 9 kk
1958	64 v	69 v	65 v 1 kk
1959	64 v 3 kk	69 v	65 v 5 kk
1960	64 v 6 kk	69 v	65 v 9 kk
1961	64 v 9 kk	69 v	66 v 0 kk
1962	65 v	70 v	66 v 3 kk*
1963	65 v	70 v	66 v 4 kk*
1964	65 v	70 v	

*arvio.

Vanhuuseläke työttömyyden jälkeen

Työttömyyspäivärahaa on voinut saada 500 päivän enimmäisajan lisäksi lisäpäiviltä, jos on täyttänyt 60 vuoden iän (ennen vuotta 1957 syntyneet) ennen 500 päivän enimmäisajan täyttymistä. Lisäedellytyksenä on ollut viiden vuoden eläkettä kartuttanut työhistoria viimeisen 20 vuoden aikana ennen lisäpäivien alkamista. Vuonna 1957 tai sen jälkeen syntyneillä ikäraja on vuoden korkeampi eli 61 vuotta. Lisäpäiväoikeus jatkuu 65 vuoden ikään saakka, mutta ennen vuotta 1958 syntyneillä on tai on ollut mahdollisuus halutessaan ottaa vanhuuseläke, johon ei tehdä varhennusvähennystä 62 vuoden iässä. Sääntö ei koske yrittäjiä, koska heillä ei ole lisäpäiväoikeutta, eikä siten myöskään oikeutta eläkkeeseen 62-vuotiaana.

Vuonna 1958 tai sen jälkeen syntyneillä ei ole tätä vanhuuseläkkeen valintaoikeutta. Nykysäännöin heillä jatkuu lisäpäiväoikeus 65 vuoden ikään. Toki myös he voivat ottaa eläkkeen täytettyään oman ikäluokkansa vanhuuseläkeiän alarajan. Vuonna 1958 syntyneillä se on 64 vuotta. Työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikäraja nousi vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä 62 vuoteen.

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos vanhuuseläke alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, vanhuuseläkkeen määrä on eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä ansaittu eläke. Siinä otetaan huomioon ennen eläkkeen alkamista maksetut työansiot.

Jos vanhuuseläke alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, eläkkeeseen maksetaan lykkäyskorotus. Korotus maksetaan koko vanhuuseläkkeeseen, myös vanhuuseläkeiän alarajan täyttämisen jälkeen karttuneeseen eläkkeen osaan.

Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia kuukaudessa koko lykkäysajalta. Lykkäysaika laskeaan ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Pääsäännön mukaan lykkäyskorotusta ei kuitenkaan makseta työttömyysajalta tai jos henkilö saa muuta työeläkettä, esimerkiksi luopumistukea tai sotilaseläkettä. Sen sijaan osittainen vanhuuseläke ei estä lykkäyskorotusta.

Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä

Julkisen sektorin vanhuuseläkeikä voi poiketa pääsäännöstä. Kenties merkittävin poikkeama on henkilökohtainen eläkeikä ennen vuotta 1960 syntyneillä. Henkilökohtainen eläkeikä on 63 ja 65 ikävuoden välillä, jos julkisen sektorin palvelussuhde on alkanut ennen vuotta 1993 ja se jatkuu katkeamatta eläketapahtumaan saakka.

Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä liittyy lähinnä ennen vuotta 1995 karttuneen eläkkeen määrään:

- ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeosuus (0,2 % /vuosi) edellyttää yhdenjaksoisen palveluksen jatkumista henkilökohtaiseen eläkeikään saakka
- ennen vuotta 1995 karttuneeseen eläkkeeseen tehdään normeerausvähennys (0,2 % /vuosi), jos eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää.

Ennen vuotta 1995 karttunut eläke voi siis enimmillään pienentyä 0,4 prosenttia vuotta kohti, jos vanhuuseläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää. Tällöin julkisen sektorin palveluksessa olevalle vähennykset saattavat tehdä eläkeratkaisusta kalliin. Monella henkilökohtainen eläkeikä on korkeampi kuin oman ikäluokan vanhuuseläkeiän alaraja.

Eläketurvakeskuksen
tilastoja

Muuttuva vanhuuseläkeikä

Ikärajamuutosten seurantalasto 2022

Raportissa seurataan vanhuuseläkkeen alaikärajan muutosta ja sen vaikutuksia eläkkeelle siirtymiseen ja työnteon lopettamiseen. Tarkastelussa keskitytään 1950-luvulla syntyneisiin, joista vanhimmat ovat jo saavuttaneet vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan.

Tilasto perustuu Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

Eläketurvakeskuksen tilastoja

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tilastoja-sarjassa julkaistaan tilastotietoja eläketurvan eri alueilta. Tilastot perustuvat eläkejärjestelmän rekisteritietoihin.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN